

Halpatuotantoa hikipajoissa?

Äitiyspakkaukseen sisältyvien tuotteiden sosiaalinen vastuullisuus

Selvitys on rahoitettu joukkorahoituksella. Finnwatch kiittää lämpimästi kaikkia hanketta tukeneita. Selvitys on saanut tukea myös Finnwatchin Ihmisarvoisen työn tutkimusohjelmasta, jossa ovat mukana:

Finnwatch on suomalaisen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa 10 kehitys-, ympäristö-, ay- ja kuluttajajärjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Fingo, Dalitien solidaarisuusverkosto, Maan ystävät, Kuluttajaliitto ja Suomen Lähetyssseura.

Taitto: Petri Clusius/Amfibi ky
Julkaisuajankohta: Tammikuu 2019
Kannen kuva: Finnwatch
Raportin sisäsivujen tuotekuvat: Annika Söderblom © Kela

Sisältö

1. JOHDANTO	4
2. NÄIN SELVITYS TEHTIIN	5
3. ÄITIYSPAKKAUKSEN TUOTTEIDEN ALKUPERÄ	6
3.1 Näin tavarantoimittajat valvovat äitiyspakkaukseen toimitettavien tuotteiden sosiaalista vastuuta	6
3.2 Työelämän oikeuksien loukkaukset tavallisia äitiyspakkaukseen tuotteita tuottaneissa tehtaissa	7
3.3 Äitiyspakkauksen vaate- ja tekstiilituotteiden raaka-aineiden alkuperä hämärän peitossa	8
4. SOSIAALISTA VASTUULLISUUTTA EI HUOMIOIDA RIITTÄVÄSTI KELAN KILPAILUTUKSISSA	15
5. YHTEENVETO	16
6. SUOSITUKSET	17

1. Johdanto

Äitiyspakkaus on suomalainen innovaatio, joka niittää mainetta maailmalla. Erilaisia tarvikkeita sisältävä pakkaus on äitiysavustus, jonka saavat Suomessa kaikki äidit perheen tulotasoon katsomatta. Etuuden saamiseksi raskaana olevien naisten on käytävä terveystarkastuksessa ennen viidettä raskauskuukautta ja haettava etuutta viimeistään kaksi kuukautta ennen laskettua aikaa. Äitiysavustukseksi voi valita joko äitiyspakkauksen tai sitä vastaavan rahasumman, joka vuonna 2018 oli 140 euroa.¹

Äitiyspakkauksen tuotemäärä vaihtelee vuosittain. Vuoden 2018 äitiyspakkaus sisältää 63 eri tuotetta, ja pakkauksia jaetaan vuosittain noin 40 000 kappaletta. Erilaisia tuotteita jaetaan äitiysavustuksena vuosittain siis suomalaisille äideille yli 2–2,5 miljoonaa kappaletta.

Tässä selvityksessä tarkastellaan vuoden 2018 äitiyspakkaukseen sisältyvien tuotteiden tuotannon sosiaalista vastuullisuutta. Sosiaalisella vastuullisuudella tarkoitetaan ihmisoikeuksien toteutumista tuotteiden tuotannossa. Selvityksessä on erityisesti keskitytty niin sanottuihin riskimaihin. Riskimailla tarkoitetaan maita, joissa on kohonnut riski tuotannossa tapahtuviin ihmisoikeusloukkauksiin².

Selvitys on tuotettu vuoden 2018 aikana kerätyllä joukkorahoituksella sekä Finnwatchin Ihmisarvoisen työn ohjelman partnerien tuella.

¹ Kelan äitiyspakkaus, <https://aitiyspakkaus.kela.fi> (viitattu 14.12.2018)

² Maailmanpankin Governance-indeksiin perustuva Amfori BSCI:n riskimaaluetelo on saatavilla osoitteessa: <https://www.amfori.org/sites/default/files/amfori%20BSCI%20CRC%20V2019%20Final.pdf>

2. Näin selvitys tehtiin

Finnwatch sai Kansaneläkelaitokselta listan kaikista vuoden 2018 äitiyspakkaukseen tuotteita toimittaneista yrityksistä (18 kpl). Kaikille yrityksille lähetettiin kysymykset tuotteiden ja niiden raaka-aineiden alkuperästä ja sosiaalisesta vastuullisuudesta liittyvästä valvonnasta.

Vain kaksi yritystä jätti kokonaan vastaamatta kyselyyn. Kyselyyn eivät vastanneet Jutta Product ja North Outdoor (yrityksen omistaja vaihtui Finnwatchin selvityksen teon aikana North Outdoor Oy:stä Pyka Oy:öön).

Erityisen kiinnostavaa oli Jutta Productin vastaamatta jättäminen, sillä yrityksen verkkosivuilla vakuutetaan kaikkien tuotteiden olevan paitsi ekologisia myös eettisiä³. Yritys on myös aiemmin julkisuudessa kertonut äitiyspakkaukseen tuottamiensa tuotteiden tuotanto-olosuhteiden täyttävän kaikki eettiset periaatteet⁴. Jutta Product toimitti yksittäisistä yrityksistä ylivoimaisesti eniten tuotteita (21 erilaista nimikettä) äitiyspakkauk-

seen. Yrityksen äitiyspakkaukseen sisältyvät tuotenimikkeet vaihtelevat laidasta laitaan muovituotteista pehmoleluun ja vaatteista huopatossuihin. Yritykseen oltiin eri tavoin yhteydessä lukuisia kertoja, ja kiireitä valitellen se lupasi palata asiaan. Vastauksia tuotteiden alkuperää koskeviin kysymyksiin ei kuitenkaan saatu.

Muut kyselyyn vastanneet yritykset toimivat pääosin hyvin avoimesti ja antoivat Finnwatchille paikoin yksityiskohtaistakin tietoa äitiyspakkaukseen toimittamiensa tuotteiden alkuperästä ja valmistuksesta. Osalta yrityksistä saatiin Finnwatchin käyttöön myös tuotteita valmistaneiden tehtaiden auditointiraportteja.

Kyselyyn vastanneet toimittajayritykset ovat saaneet tarkistaa raportin itseään koskevat tiedot Finnwatchin tutkimustoiminnan eettisen ohjeiston⁵ mukaisesti.

3 Jutta Design, <http://www.jutta.fi> (viitattu 14.12.2018)

4 Ilta-Sanomat 5.3.2016, Tuleeko tästä unipupusta klassikko? Jutta suunnitteli äitiyspakkauksen ihastuttavan uutuuden, <https://www.is.fi/perhe/art-2000001132126.html> (viitattu 14.12.2018)

5 Finnwatch, Eettiset ohjeemme, <https://finnwatch.org/fi/keitaie-olemme/eettiset-ohjeemme>

Ylivoimaisesti eniten tuotteita äitiyspakkaukseen toimittanut Jutta Product ei vastannut lainkaan Finnwatchin kyselyyn.

3. Äitiyspakkauksen tuotteiden alkuperä

Suurin osa yrityksistä tuo äitiyspakkauksen tuotteita ihmisoikeuksien kannalta riskimaiksi luokitelluista maista⁶. Yhdelläkään yrityksellä ei ollut kolmansissa maissa omia äitiyspakkaukseen tuotteita tuottavia tuotantolaitoksia vaan ne kaikki hankkivat tuotteet alihankkijoilta.

Yleisin yritysten suosima tuotantomaa on Kiina: vuoden 2018 äitiyspakkauksen 63:sta tuotteesta 13 on valmistettu Kiinassa. Äitiyspakkaukseen tuodaan vaate- ja tekstiilituotteita tai niiden raaka-aineita myös Intiasta, Turkista, Pakistanista ja Bangladeshista.

Puuvillaa sisältäviä vaate- ja tekstiilituotteita teettää Euroopassa vain kolme kyselyyn vastannutta yritystä (Black Moda, Familon ja Pedihealth). Familonin kuudesta äitiyspakkaukseen toimittamasta tuotteesta yksi valmistetaan Suomessa, yksi Virossa ja loput Pakistanissa ja Kiinassa. Muita teollisia tuotteita kuten harjoja, voiteita, lämpömittareita ja itse äitiyspakkauksen laatikko tuotetaan Euroopassa, osa myös Suomessa.

3.1 NÄIN TAVARANTOIMITTAJAT VALVOVAT ÄITIYSPAKKAUKSEEN TOIMITETTAVIEN TUOTTEIDEN SOSIAALISTA VASTUUTA

Usealla riskimaista Suomeen tuotteita tuovalla yrityksellä oli käytössä jonkinlaista tuotteiden tuotantoon liittyvää vastuullisuusvalvontaa. Ylivoimaisesti yleisimmin tehtaille oli tehty Amfori BSCI -auditointi⁷.

Amfori BSCI -auditointia käyttivät vastuullisuusvalvonnassa Basic-Fashion, Familon, Imlitex Textile, Prizzi, Reima, Tammi ja TJH Promotions. TJH Promotionsin käyttämät

kiinalaiset tehtaot oli yrityksen mukaan Amfori BSCI- ja Sedex SMETA -auditoitu⁸, mutta toisen tehtaan auditointitulosta ei ollut enää saatavilla. Familonin käyttämistä riskimaissa sijaitsevista tehtaista kolme oli Amfori BSCI -auditoitu, mutta yhtä kiinalaista tehdasta ei oltu auditoitu lainkaan. Familon kertoo sittemmin tiukentaneen omia vastuullisuuskriteerejään, ja antaa ymmärtää, että auditoinnattomilta tehtailta ei enää jatkossa ostettaisi tuotteita. Myöskään Sulattamo ei auditoinut käyttämäänsä tehdasta.

Vaikka useat yritykset olivat saaneet tavarantoimittajiltaan tiedot näiden Amfori BSCI -auditoinneista, vain kaksi äitiyspakkaukseen tuotteita toimittaneista yrityksistä (Basic-Fashion ja Reima) on itse Amfori BSCI:n jäseniä.⁹ Tämä tarkoittaa, että vain nämä yritykset osallistuvat auditointijärjestelmän ylläpitämisen kustannuksiin, ja vain niillä on mahdollista saada Amfori BSCI:n kautta tietoa esimerkiksi tehtaissa havaittavista ongelmista tai ohjata tavarantoimittajiaan Amfori BSCI:n järjestämiin koulutuksiin.

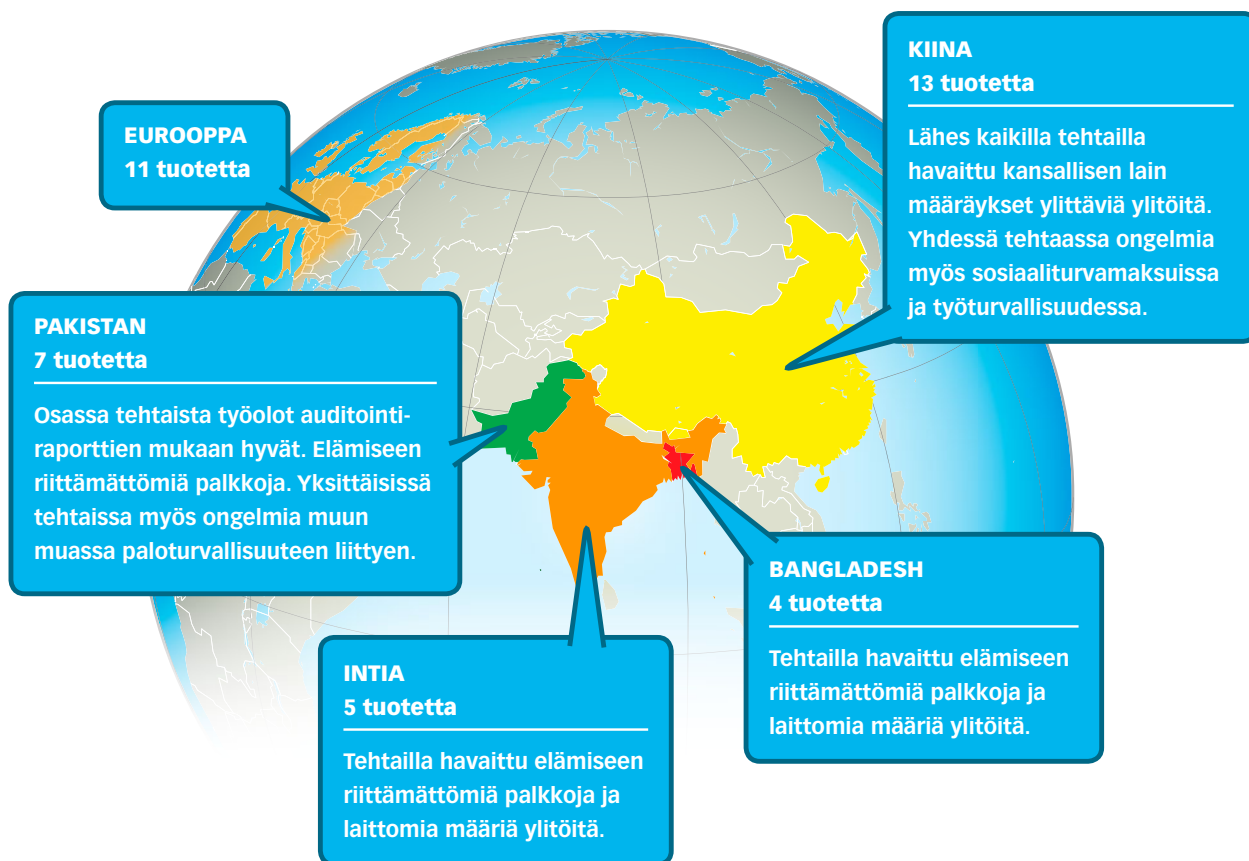
Kaikkiaan 24 riskimaista peräisin olevaa äitiyspakkauksen tuotetta oli Amfori BSCI- tai SMETA-auditoinnin piirissä. Pelkkä vastuullisuusauditointi ei kuitenkaan vielä tarkoita, että tuotantolaitoksella ovat asiat kunnossa – auditointi tarkoittaa vain, että joku on käynyt tehtaalla katsomassa miltä työolot näyttävät. Tästä syystä Finnwatch pyysi saada nähdä kaikkien auditoitujen tehtaiden auditointiraportit. Lähes kaikista niistä löytyi puutteita, joita on käsitelty tarkemmin seuraavassa luvussa.

⁶ Maat, jotka on luokiteltu riskimaiksi Maailmanpankin Governance-indeksiin perustuvassa Amfori BSCI:n riskimaaluetelossa. Luettelo on saatavilla osoitteessa: <https://www.amfori.org/sites/default/files/amfori%20BSCI%20CRC%20V2019%20Final.pdf>

⁷ Amfori BSCI on yritysten kansainvälisen kaupan etujärjestön Amforin perustama vastuullisuus- ja auditointijärjestelmä. Lisätietoa osoitteessa [amfori.org](https://www.amfori.org)

⁸ SMETA (Sedex Members Ethical Trade Audit) on Sedex-järjestön laatima auditointimalli. Lisätietoa osoitteessa sedexglobal.com/smeta-audit/

⁹ Amfori BSCI, suomalaiset jäsenet (tilanne 14.12.2018): https://www.amfori.org/node/292/field_amfori_services/amfori-bsci-205/field_member_country/FI?page=1

Iso osa äitiyspakkauksen tuotteista tuotetaan työelämän oikeuksien kannalta riskimaiksi luokiteltavissa maissa.

3.2 TYÖELÄMÄN OIKEUKSIEN LOUKKAUKSET TAVALLISIA ÄITIYSPAKKAUKSEEN TUOTTEITA TUOTTANEISSA TEHTAISSA

Finnwatch kävi tätä selvitystä varten läpi kaikkiaan kahdeksan tuotteiden viimeistä tuotantoporrasta koskevaa auditointiraporttia sekä kaksi auditointitulosten tiivistelmää. Tarkemmat tuotekohtaiset tiedot on esitetty taulukossa 1 sivuilla 9–14.

Auditointiraporteista selviää, että vain Familonin huppupyyhkeen ja lakanan tuottaneet pakistanilaiset tehtaot, Imlitexin pusilakanat valmistanut pakistanilainen tehdas sekä Reiman leggingssejä valmistanut intialainen tehdas olivat saaneet hyvät B-arvosanan paperit. Kaikkien muiden tehtaiden arvosana oli työelämän oikeuksiin liittyvien ongelmien takia vain tyydyttävä C tai muu vastaava työelämän oikeuksien rikkomuksista kertova tulos.

Viisi äitiyspakkaukseen tuotteita tuottavaa tehdasta oli auditointiraporttien mukaan rikkonut paikallista työlaainsäädäntöä. Isoimmat ongelmat liittyivät ylipitkiin työpäiviin ja työturvallisuuspuutteisiin. Auditoinneissa oli huomautettu myös elämiseen riittämättömistä palkoista.

Tammen toimittaman Oma maa mansikka-kirjan painanut kiinalainen tehdas oli kesäkuussa 2018 suoritetun auditoinnin mukaan teettänyt työntekijöillä laittoman paljon ylitöitä. Auditoinnissa tarkastellun viimeisen vuoden aikana työntekijöiden ylityötuntimäärät olivat jokaisena kuukautena ylittäneet lakisääteisen 36 tunnin maksimin. Törkein työtuntien ylitys oli sattunut huhtikuussa 2018, jolloin tehtaassa oli tehty 92 tuntia ylitöitä kuussa. Tammi toimitti Finnwatchille kirjallisen dokumentin, jonka mukaan tehdas

oli saanut paikallisviranomaisilta luvan ylittää lakisääteiset ylityömäärät.

Hamasharjoja ja vauvanviltejä äitiyspak-
kaukseen toimittaneen TJH Promotionsin
toinen kiinalainen tavarantoimittaja oli myös
teettänyt laittomia määriä ylitöitä ja laimin-
lyönyt sosiaaliturvamaksuja. Ongelmia oli
tavattu myös Prizzin käyttämällä kiinalaisella
tehtaalla, jossa oli teetetty laittoman paljon
ylitöitä. Noin 90 % työntekijöistä oli tehnyt yli
36 tuntia ylitöitä kuussa, yksittäistapauksissa
kuukausittaisten ylitöiden määrä oli noussut
jopa 88 tuntiin.

Imlitexille sideharsovaippoja tuottanut pakis-
tanilainen tehdas oli saanut huomautuksen
puutteista paloturvallisuudessa: hätäulos-
käynnit eivät olleet auditoinnin aikana asian-
mukaisessa kunnossa ja osa palosammutti-
mista oli vanhentuneita. Tehtaan ja työntekijöiden välisiä työsuhteita ei myöskään
oltu allekirjoitettu tehtaan johdon toimesta
eikä työntekijöillä ollut omaa kappaleita
sopimuksista.

Bangladeshissa Basic-Fashion Oy:lle tuot-
teita tuottanut tehdas ei ollut ryhtynyt toi-
menpiteisiin elämiseen riittävän palkan
maksamiseksi työntekijöilleen. Osa tehtaan
työntekijöistä sai vain 5 300 takan kuukausi-
palkkaa (61 euroa), kun auditoinnissa elämi-
seen riittäväksi palkaksi oli arvioitu 13 617
takaa (156 euroa). Tehtaassa tehtiin myös
laittoman paljon ylitöitä. Esimerkiksi kesä-
kuussa 2018 tehtaassa oli tehty neljä tuntia
ylitöitä joka päivä ja joidenkin työntekijöi-
den työpäivät olivat venyneet jopa 15 tuntiin.
Myöskään viikottaista vapaapäivää ei oltu aina
pidetty. Satunnaistarkastuksessa havaittiin,
että työntekijät olivat työskennelleet jopa
20–25 päivää putkeen ilman ainuttakaan
vapaapäivää.

Elämiseen riittämättömillä palkoilla ja valta-
van pitkällä ylitöillä on suora yhteys toisiinsa.
Kiinalaisilla tai pakistanilaisilla tehtailla palkan
riittävyttä elämiseen ei oltu arvioitu vaan
auditoinneissa oli pääasiassa vain todettu
palkan ja erilaisten lisien täyttävän lakisäätei-
set vaatimukset. Esimerkiksi Imlitexin käyt-
tämä pakistanilainen tehdas maksoi työntekijöille
auditointiraportin mukaan alimmillaan

15 850 pakistanin rupian (137 euroa) kuu-
kausipalkkaa. Pakistanin kaupunkialueelle
laskettu elämiseen riittävä kuukausipalkka
on 20 972 pakistanin rupiaa (181 euroa)¹⁰.
Finnwatch on aikaisemmin arvostellut yritys-
ten yleisesti käyttämien sosiaalisen vastuun
auditointijärjestelmiä juuri elämiseen riittävän
palkan huomioimatta jättämisestä¹¹.

3.3 ÄITIYSPAKKAUKSEN VAATE- JA TEKSTIILITUOTTEIDEN RAAKA-AINEIDEN ALKUPERÄ HÄMÄRÄN PEITOSSA

Tuotteissa käytetyn puuvillaan alkuperää
ei tiennyt varmasti yksikään kyselyyn vas-
tanneista yrityksistä. Vain yksi (Black Moda)
kertoi yrityksen toimittamissa puolipotkuhou-
suissa käytetyn BCI-sertifioitua puuvillaerää.
Sertifioinnista huolimatta yritys ei tiennyt
raaka-aineen tarkkaa alkuperää, mutta arveli
sen olevan peräisin Yhdysvalloista.

Muissa teollisissa tuotteissa raaka-ainei-
den alkuperä oli paremmin yritysten tie-
dossa. Äitiyspakkauksen laatikon valmista-
nut Stora Enso kertoi kartonkiraaka-aineen
tulevan Suomesta tai Euroopasta. Suomen
RFSU:n liukuvoiteen raaka-aineet tulivat nekin
Euroopasta. Suomen Lämpömittari kertoi mit-
tarin ja sen raaka-aineiden tulevan Saksasta.
Suomessa valmistetun VS-Harjan hiusharjan
muoviraaka-aine oli tuotettu Suomessa mutta
harjassa käytetyn jouhen alkuperämaata kos-
kevaan kysymykseen yritys ei vastannut.

¹⁰ Global living wage coalition, Pakistan Archives, <https://www.globallivingwage.org/countries/pakistan/> (viitattu 14.12.2018)

¹¹ Finnwatch, 2016, Kaalimaan vartijat – Näkökulmia työelämän oikeuksia tarkastelevien sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatuun, s. 17, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/Kaalimaan-Vartijat_web.pdf

Taulukko 1. Vuoden 2018 äitiyspakkaukseen sisältyneiden tuotteiden alkuperä ja sosiaalinen vastuullisuus.

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
Basic-Fashion	puolipotkuhousu, turkoosi 	ompelu: Bangladesh puuvilla: ei tiedossa (mahdollisesti Intia ja Australia)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Yrityksen ostokonttorilla oma paikallinen compliance manager, joka tekee myös valvontaa. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Matalimmat palkat elämiseen riittämättömiä, laittoman paljon ylitöitä eivätkä viikottaiset vapaapäivät olleet toteutuneet kaikilla työntekijöillä.
	collegehaalari/jumpsuit, farkun sininen + painatus 	ompelu: Bangladesh puuvilla: ei tiedossa (mahdollisesti Intia ja Australia)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Yrityksen ostokonttorilla oma paikallinen compliance manager, joka tekee myös valvontaa. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Matalimmat palkat elämiseen riittämättömiä, laittoman paljon ylitöitä eivätkä viikottaiset vapaapäivät olleet toteutuneet kaikilla työntekijöillä.
	kypärämyssy, luonnonvalkoinen 	ompelu: Bangladesh puuvilla: ei tiedossa (mahdollisesti Intia ja Australia)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Yrityksen ostokonttorilla oma paikallinen compliance manager, joka tekee myös valvontaa. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Matalimmat palkat elämiseen riittämättömiä, laittoman paljon ylitöitä eivätkä viikottaiset vapaapäivät olleet toteutuneet kaikilla työntekijöillä.
	myssy nauhoilla, valkoinen 	ompelu: Bangladesh puuvilla: ei tiedossa (mahdollisesti Intia ja Australia)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Yrityksen ostokonttorilla oma paikallinen compliance manager, joka tekee myös valvontaa. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Matalimmat palkat elämiseen riittämättömiä, laittoman paljon ylitöitä eivätkä viikottaiset vapaapäivät olleet toteutuneet kaikilla työntekijöillä.
Black Moda	puolipotkuhousu, valkoinen 	ompelu: Portugal puuvilla: ei tiedossa (mahdollisesti Yhdysvallat)	Ompelu ei-riskimaassa. Lankaerä BCI-sertifioitu.	–
Essity	terveysseiteet 	valmistus: Slovakia raaka-aineet: pääosin Eurooppa	Valmistus ei-riskimaassa.	–
Familon	huppupyyhe 	valmistus: Pakistan puuvilla: ei tiedossa	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
Familon	aluslakana 	valmistus: Pakistan puuvilla: ei tiedossa	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä) Auditoinnissa huomautettu siitä, että työntekijät eivät tunne oikeuksiaan.
	ruokalappu 	valmistus: Kiina puuvilla: ei tiedossa	Tuotanto-oloja ei ole valvottu.	ei tiedossa
	peite 	valmistus: Viro kangas: Pakistan polyesterkuitu: Turkki puuvilla: ei tiedossa	Ompelu ei-riskimaassa. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	–
	peitemakuupussi 	valmistus: Viro kankaat: Pakistan polyesterkuitu: Turkki puuvilla: ei tiedossa	Ompelu ei-riskimaassa. Päällikangas amfori BSCI -auditoidulta tehtaalta, vuorikankaan auditointi parhaillaan käynnissä. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	kankaan valmistaneen tehtaan auditointitulos: B (hyvä) Tehtaalla ei ollut palkka- eikä työtuntitietoja kaikista työntekijöistään eikä ylitöiden määrää voitu selvittää kunnolla.
	vaahtomuovipatja 	valmistus: Suomi raaka-aineet: ei tiedossa	Valmistus ei-riskimaassa.	–
Imlitéx Textile UAB	pussilakanat 	valmistus: Pakistan puuvilla: Pakistan	Valmistuksen osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	sideharsovaipat (4 kpl) 	valmistus: Pakistan puuvilla: Pakistan	Valmistuksen osalta kyllä, Sedex SMETA -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	Auditoinnissa tehdas on saanut huomautuksen puutteista paloturvallisuudessa (häätäuloskäynneissä puutteita, vanhentuneita palosammuttimia). Tehtaan ja työntekijöiden välisiä työ sopimuksia ei myöskään oltu allekirjoitettu eikä työntekijöillä ollut omaa kappaletta sopimuksista.

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
Kustannusosakeyhtiö Tammi/ Bonnier Books Finland	kirja 	painopaikka: Kiina raaka-aineet: ei tiedossa	Kirjan painanut tehdas on amfori BSCI -auditoitu. Raaka-aineilla ei ole vastuullisuussertifiointia.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Tehtaassa teetetty laittoman paljon ylitöitä.
	nännivoide 	valmistus: Saksa raaka-aineet: Australia/ Uusi-Seelanti	Valmistus ei-riskimaassa.	–
	suoja-alusta 	valmistus: Espanja puuvilla: Turkki	Valmistus ei-riskimaassa. Puuvillan alkuperän sosiaalista vastuullisuutta ei valvota, valmistajalta pyydetään vakuutus vastuullisuudesta.	–
Prizzi	body, talokuvio 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Tehtaassa teetetään laittoman paljon ylitöitä, 90 % työntekijöistä oli tehnyt yli 36 tuntia ylitöitä kuussa, yksittäistapauksissa jopa 88 tuntia.
	body, musta/valkoinen-täpläprintti 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Tehtaassa teetetään laittoman paljon ylitöitä, 90 % työntekijöistä oli tehnyt yli 36 tuntia ylitöitä kuussa, yksittäistapauksissa jopa 88 tuntia.
	kietaisubody, värikäs 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Tehtaassa teetetty laittoman paljon ylitöitä, 90 % työntekijöistä oli tehnyt yli 36 tuntia ylitöitä kuussa, yksittäistapauksissa jopa 88 tuntia.

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
Reima	leggingsit 	ompelu: Intia puuvilla: Intia (tehdas sijaitsee puuvillan tuotantoalueella)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	leggingsit 	ompelu: Intia puuvilla: Intia (tehdas sijaitsee puuvillan tuotantoalueella)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	leggingsit 	ompelu: Intia puuvilla: Intia (tehdas sijaitsee puuvillan tuotantoalueella)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	leggingsit 	ompelu: Intia puuvilla: Intia (tehdas sijaitsee puuvillan tuotantoalueella)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	puolipotkuhousut 	ompelu: Intia puuvilla: Intia (tehdas sijaitsee puuvillan tuotantoalueella)	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: B (hyvä)
	ulkohaalari 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Finnwatchin saamasta auditointituloksen yhteenvedosta voidaan päätellä, että tehtaalla on työpäivien pituuteen liittyviä haasteita.
	lämpötöppöset 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Finnwatchin saamasta auditointituloksen yhteenvedosta voidaan päätellä, että tehtaalla on työpäivien pituuteen liittyviä haasteita.

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
Reima	rukkaset 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Finnwatchin saamasta auditointituloksen yhteenvedosta voidaan päätellä, että tehtaalla on työpäivien pituuteen liittyviä haasteita.
	kevytvanuhaalari 	ompelu: Kiina puuvilla: Kiina	Ompelun osalta kyllä, amfori BSCI -auditointi. Puuvillan tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	tehtaan auditointitulos: C (tydyttävä) Finnwatchin saamasta auditointituloksen yhteenvedosta voidaan päätellä, että tehtaalla on työpäivien pituuteen liittyviä haasteita.
Ryhmittymä Rhymetime ja Sasima	liivinsuojat 	valmistus: Kiina raaka-aineet: päällinen 100% polyesteri, polyuretaanilaminointi. Sisäpinta: 80% bambuviskoosi, 20% polyesteri	Yritykseltä ei saatu tietoa siitä miten vastuullisuusvalvontaa on tehty.	ei tiedossa
Stora Enso	vuodelaatikko ja kansi 	valmistus: Suomi raaka-aineet: Suomi/Eurooppa	Valmistus ei-riskimaassa.	–
Sulattamo	lapasen pidikkeet 	valmistus: Kiina raaka-aineet: Kiina	Tuotantotehdasta ei ole auditoitu. Raaka-aineiden valmistusta ei valvota.	ei tiedossa
Suomen Lämpömittari	kylpylämpömittari 	valmistus: Saksa raaka-aineet: Saksa	Valmistus ei-riskimaassa.	–
Suomen RFSU	liukuvoide 	valmistus: Ruotsi raaka-aineet: Eurooppa	Valmistus ei-riskimaassa.	–

Tavarantoimittaja	Tuote	Alkuperämaa	Vastuullisuusvalvontaa tehty?	Tuotannon ongelmat
TJH Promotions	hammasharja 	valmistus: Kiina raaka-aineet: Kiina	Tehdas on yrityksen mukaan Amfori BSCI -auditoitu, mutta auditointiraporttia ei ollut enää saatavilla.	tehtaan Amfori BSCI -auditointitulos: ei tiedossa
	vauvanviltti 	valmistus: Kiina puuvilla: ei tiedossa	Valmistuksen osalta kyllä, Sedex SMETA -auditointi. Puvun tuotannon sosiaalista vastuullisuutta ei valvota.	Auditoinnissa on huomautettu työturvallisuuspuutteista, sosiaaliturvamaksujen laiminlyönnistä ja laitoman korkeista ylityömääristä.
VS-Harja	lasten hiusharja 	valmistus: Suomi muoviraaka-aine: Suomi jouhi: ei vastausta	Valmistus ja osa raaka-aineista ei-riskimaassa.	–

4. Sosiaalista vastuullisuutta ei huomioida riittävästi Kelan kilpailutuksissa

Äitiyspakkauksen tuotteisiin liittyvät vastuullisuusongelmat ja tuotantoketjujen läpinäkyvyyttä liittyvät suoraan Kelan käyttämiin hankintakriteereihin. Vastuullisemmin valmistettuja tuotteita vastuullisuussertifioituista raaka-aineista voitaisiin ostaa, jos kilpailutus ei perustuisi pelkkiin tuotteiden fyysisiin laatuominaisuuksiin ja halvimpaan hintaan.

Kelan tarjoaman äitiyspakkauksen tuotteita koskevat sosiaalisen vastuun hankintakriteerit sisälsivät vuoden 2018 osalta vain maininnat Kansainvälisen työjärjestön vähimmäisikää koskevan perussopimuksen sekä kansallisen minimipalkkalainsäädännön noudattamisesta. Todisteeksi kriteerien täytymisestä riitti pelkkä tarjoajan oma vakuutus. Kela ei kerää tietoa tuotteiden valmistusmaista eikä siitä, miten tuotannon vastuullisuus on varmistettu.

Samaan aikaan kun Finnwatch käynnisti äitiyspakkaukseen liittyvän joukkorahoituskampanjansa¹², Kela aloitti uuden äitiyspakkauksen kilpailutuksen valmistelun. Kelan kanssa käydyn vuoropuhelun aikana Finnwatch toimitti Kelalle esimerkkejä siitä miten tekstiilituotteiden hankinnoissa voitaisiin huomioida paremmin sosiaalisen vastuullisuuden kysymyksiä. Ehdotimme muun muassa, että vertailuperusteissa voitaisiin antaa pisteitä hankintaketjujen läpinäkyvyydestä, puuvillatuotteiden vastuullisuussertifioinnista (esimerkiksi Reilu kauppa tai BCI silloin kun 100% käytetystä puuvillasta on sertifioitu), elämiseen riittävästä palkasta ja kohtuullisista työajoista ompelua tekevissä tehtaissa. Näin esimerkiksi pelkkä hyväksytty auditoinnin yleisarvosana ei riittäisi, vaan tiettyjä ongelmakohtia (kuten esimerkiksi palkkoja ja työaikoja) voitaisiin painottaa. Muiden vastuullisuuskriteerien laadinnassa ehdotimme käytettäväksi apuna Finnwatchin, Hanselin ja KL-Kuntahankintojen yhteistyöstä

vuonna 2018 julkaistua raporttia ja siihen sisältyviä sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä sopimusehtoja ja code of conductia¹³.

Finnwatchin Kelasta saamien uusien tarjouspyyntöasiakirjojen mukaan sosiaalisen vastuun kriteerejä on uudessa kilpailutuksessa joiltain osin lisätty kilpailutuksen sopimusehtoihin. Kela vaatii nyt työelämän oikeuksiin liittyviä kolmannen osapuolen suorittamia sosiaalisen vastuun auditointeja niiltä yrityksiltä, jotka tuovat äitiyspakkaukseen tuotteita maista, jotka eivät ole ratifioineet kaikkia Kansainvälisen työjärjestön perussopimuksia.¹⁴ Sopimusehdot on johdettu Finnwatchin ja KL-Kuntahankintojen tekemästä kalusteita koskevassa sosiaalisen vastuun pilottihankkeessa käytetyistä lisäselvityksistä.

Vaikka sosiaalisen vastuun kriteereitä on uudessa kilpailutuksessa lisätty, ne eivät puutu moniin tässä raportissa esiin tuotuihin ongelmiin: esimerkiksi laittomien ylitöiden teettäminen on edelleen mahdollista eikä tavarantoimittajilta edellytetä toimenpiteitä esimerkiksi puuvillan tuotannon ongelmiin puuttumiseksi.

¹² Finnwatch, 12.5.2018, Finnwatch haluaa selvittää äitiyspakkauksen vastuullisuuden, saatavilla osoitteessa: <https://www.finnwatch.org/fi/uutiset/546-finnwatch-haluaa-selvittaa-aeitiyspakkauksen-vastuullisuuden>

¹³ Finnwatch, 2018, Sanoista tekoihin, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/Vastuulliset_hankinnat.pdf

¹⁴ Kela, 7/42/2018, Liite 4, Sopimus tuotteiden toimittamisesta vuoden 2020 äitiyspakkaukseen – LUONNOS

5. Yhteenveto

Äitiyspakkauksen tuotteiden kilpailutuksessa ei ole riittävässä määrin huomioitu sosiaalisen vastuun kysymyksiä tuotteiden tuotannossa. Kelan vuoden 2018 äitiyspakkauksen kilpailutuksessa käyttämät kriteerit ovat olleet liian suppeita eikä Kelalla ole tosiasiallisesti ollut tietoa äitiyspakkaukseen ostamiensa tuotteiden alkuperästä tai valmistusoloista. Kela on kehittänyt sosiaaliseen vastuuseen liittyviä kilpailutuskriteereitään vuoden 2020 äitiyspakkauksen osalta, mutta nämäkin kriteerit ovat edelleen puutteellisia eikä niillä pystytä puuttumaan kaikkiin Finnwatchin tässä selvityksessä esiin nosta-miin puutteisiin.

Tietoja antaneiden yritysten toimittamista tuotteista jopa 12:n taustalta oli löydetty auditoinneissa vakavia puutteita kuten kansallisen lain asettamat rajat ylittäviä ylitöitä, elämiseen riittämättömiä palkkoja ja puutteita paloturvallisuudessa. Äitiyspakkaukseen ylivoimaisesti eniten tuotteita tuottanut Jutta Product (21 toimitettua tuotetta) ei vastannut lainkaan Finnwatchin kyselyyn. Osalla riskimaissa tuotteita tuottavista yrityksistä ei ollut käytössään valvontaa tuotanto-olojen asianmukaisuuden varmistamiseksi. Riskiraaka-aineisiin lukeutuvan puuvillan vastuullisuutta oli erillisen sertifiointin avulla valvonut vain yksi selvitykseen vastannut yritys (Black Moda Oy).

Positiivisiakin asioita havaittiin selvityksessä. Monet yrityksistä antoivat Finnwatchille paljon tietoja markkinoimiensa tuotteiden taustoista, ja monien kanssa käytiin viikkojen ajan vuoropuhelua tuotannon vastuullisuuskysymyksistä.

Ilahduttavaa oli myös huomata, että suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista riskimaista Suomeen tuotteita tuovista yrityksistä oli käytössään jokin tavarantoimittajalla tehty sosiaalisen vastuun auditointi. Tämä osoittaa, että pk-yrityksetkin voivat halutessaan valvoa alihankkijoitaan riskimaissa. Yritysten kanssa käydystä vuoropuhelusta voitiin kuitenkin päätellä, että kaikki yritykset eivät olleet tutustuneet tavarantoimittajilta saamiensa

auditointiraporttien yksityiskohtiin, ja osa vastaajista oli yllättyneitä Finnwatchin siteera- tessa heille raporteissa kuvailtuja työelämän oikeuksien loukkauksia.

6. Suositukset

KANSANELÄKELAITOKSELLE

- Kelan sosiaaliseen vastuuseen keskittyvät hankintakriteerit ja -sopimusehdot kaipaavat edelleen kehittämistä. Kelan tulisi ottaa käyttöön sopimusehtojen liitteenä käytettävä sosiaaliseen vastuuseen keskittyvä code of conduct. Apuna tässä voidaan käyttää Finnwatchin ja Hanselin kehittämää mallia.
- Vastuullisuuteen panostavien yritysten kilpailuasetelman parantamiseksi Kelan tulisi myös asettaa sosiaaliseen vastuuseen liittyviä pisteytettäviä vertailukriteereitä ja painottaa tarjoajien valinnassa teknisten, esteettisten ja hintaan liittyvien ominaisuuksien lisäksi myös vastuullisuutta. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää riskiraaka-aineiden kuten puuvillan vastuullisuuteen esimerkiksi edellyttämällä puuvillan sosiaalisen vastuun sertifiointia tai antamalla sertifioituille puuvillatuotteille enemmän pisteitä kilpailutuksessa.
- Työolojen parantaminen riskimaissa vaatii pitkäjänteistä työtä, joka voi viedä paljonkin aikaa. Kelan nykyinen vuosittainen kilpailutus ei tue yritysten yritys vastuutyötä. Olisi tärkeää tutkia mahdollisuutta pidentää sopimuskausia ja siten tehdä pidempiä sopimuksia tavarantoimittajien kanssa.
- Ekologisuuteen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen voitaisiin panostaa myös tuoteartikkelien määrää vähentämällä. Äitiyspakkauksessa oli vuoden 2018 pakkauksessa 63 tuotetta. Kelan voisi olla perusteltua pohtia vaihtoehtoja kiertotalouden ja kierrätyksen edistämiseen äitiyspakkauksissa. Tuleeko esimerkiksi kaikkien äitiyspakkauksessa olevien tuotteiden olla jatkossakin uusia vai voitaisiinko äitiyspakkauksiin hankkia myös käytettyjä tuotteita?

YRITYKSILLE

- Kaikkien yritysten tulee noudattaa toiminnassaan YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteita. Yritysten tulee kartoittaa, ehkäistä ja lieventää toimintaansa liittyviä ihmisoikeusriskejä.
- Yritysten tulisi osallistua aktiivisesti vuoropuheluun myös Kelan vastuullisuuskäytäntöjen kehittämisestä. Yritysedustajilta on mahdollista saada arvokasta tietoa siitä, miten Kelan kilpailutuskriteereissä voitaisiin jatkossa huomioida paremmin niin ekologisen kuin sosiaalisen vastuun näkökohtia.
- Useat äitiyspakkaukseen tuotteita toimittaneet yritykset käyttivät sosiaalisen vastuullisuuden todisteena Amfori BSCI:n auditointeja ilman, että ne olivat järjestelmän jäseniä. Yritysten tulisi osallistua yritys vastuu- ja auditointijärjestelmien kustannusten kattamiseen ja osallistua aktiivisesti järjestelmien kehittämiseen. Esimerkiksi Amfori BSCI:n auditointiraportteja vastuullisuustyössään hyödyntävien yritysten tulisi liittyä Amfori BSCI:n jäseniksi.

PÄÄTTÄJILLE

- Suomen tulee säätää kansallinen ihmisoikeuksia koskeva yritys vastuulaki. Lain tulee perustua YK:n ohjaavissa periaatteissa määritellyn huolellisuusvelvoitteeseen. Suomen tulee edistää huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa yritys vastuulainsäädäntöä myös EU-tasolla.
- Suomen hankintalakia tulee uudistaa siten, että sosiaalisen vastuun kysymysten huomioiminen julkisissa hankinnoissa on jatkossa pakollista.

Finnwatch ry
Malminrinne 1B, 2.krs
00180 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org
[@Finnwatch1](https://www.instagram.com/Finnwatch1)